

KONTROLI I LARTË I SHETIT DHE AUDITIMET E PERFORMANCËS

nga Gjovalin PREÇI - Kryeauditues,

botuar në gazetën "Tirana Observer", më 21 maj 2014.

Kohët e fundit, pothuajse të gjithë drejtuesit e institucioneve shtetërore të niveleve ndryshme flasin për përpjekjet që bëjnë që veprimtaria e tyre manaxhuese dhe administruese të jetë sa më efektive dhe efiçente, megjithëse një pjesë e mirë e tyre nuk arrijnë t'i kuptojnë as vetë siç duhet përdorimin e këtyre e termave, le pastaj për mënyrën e zbatimit të tyre në veprimtarinë publike. Me fjalë të tjera, **eficiencë** (nga anglishtja "efficiency") do të thotë arritje e rezultateve cilësisht të larta, me përdorim minimal të burimeve, në kohën më optimale të mundshme, pra nënkupton që të veprosh në një mënyrë të tillë që të mirëadministrosh burimet. Ndërsa me **efektivitet** (nga anglishtja "effectiveness") kuptohet niveli i realizimit të objektivave: raporti ndërmjet rezultatit të synuar dhe rezultatit faktik të veprimtarisë, pra aftësia për të zgjedhur objektivat e përshtatshme dhe mjetet e duhura për arritjen e tyre në kohën e përcaktuar. Po t'ju shtohet këtyre të dyjave dhe parimi i **ekonomicitetit** (nga anglishtja "economy"), i cili kërkon që burimet e përdorura nga institucioni në përmbushje të aktiviteteve të veta të bëhen disponibël në kohën e duhur, sasinë dhe cilësinë e duhur dhe me çmimin optimal të mundshëm, janë pikërisht tre termat bazë të cilët përbëjnë thelbin e auditimit të performancës

Një numër i ngjarjeve sociale, ekonomike dhe teknologjike ka ndikuar në rrjedhën e zhvillimit të auditimit në përgjithësi. Rreth katër dekada më parë, auditimi ka qenë përgjithësisht i lidhur vetëm me kontabilitetin dhe të dhënat financiare, me objektiv që t'i mundësohet audituesit të shprehë një opinion nëse pasqyrat financiare janë përgatitur, në të gjitha aspektet materiale, në përputhje me kornizat e standardeve të raportimit financiar. Rreth viteve '70, disa vende filluan t'i kushtojnë vëmendje politikave shtrënguese të qeverisë të diktuar nga kufizimi i burimeve, për të përfituar sa më shumë edhe në kushtet e "shterrimeve" ekonomike, duke bërë që auditimi të ndryshojë në metoda, qëllime dhe në procesin e zhvillimit, pasi lloji i auditimit të deri atëherëshëm nuk mund të përmbushte të gjitha nevojat e qeverisë. Auditimi i performancës i referohet ekzaminimit të një programi, funksioni, operacioni ose sistemit dhe procedurave të menaxhimit të një entiteti shtetëror,

për të të vlerësuar nëse njësi ekonomike ka arritur të përdorë burimet në dispozicion në mënyrë ekonomike, eficiente dhe me efektivitetit. Në shumicën e vendeve, të tilla auditime të aktiviteteve të njësive publike kryhen nga institucionet e auditimit të jashtëm, siç ndodh dhe në vendin tonë.

KLSH në misionin e audituesit të jashtëm publik, synon rritjen e kontributit në mirëqeverisje, nëpërmjet kryerjes së auditimeve sa më cilësore mbi rregullshmërinë dhe efektivitetin e përdorimit të të gjitha burimeve financiare shtetërore, në të mirë të shtetit dhe publikut në tërësi, pra të nxitjes e progresit në sektorin publik edhe nëpërmjet auditimeve të performancës. Arritja e objektivave të njësive publike në mënyrë sa më efektive, eficiente dhe ekonomike përbën aktualisht kërkesën kryesore të mirëqeverisjes dhe mirëadministrimit publik. Pikërisht, kjo situatë kërkon dhe rritjen e profesionalizmit dhe përgjegjësi të audituesve në këtë sektor. Të sigurosh opinionin publik që institucionet shtetërore janë efieciente, si dhe veprojnë me efektivitet dhe ekonomicitet, kërkon që audituesit të fokusohen përtej kontrollit të çështjeve financiare, nëpërmjet analizave vlerësuese, duke përdorur mjete, metoda dhe praktika të veçanta dhe që kërkojnë një përditësim të vazhdueshëm. Raportet e auditimit të performancës duhet të ofrojnë një vlerësim të pavarur të aktivitetit të sektorit publik, duke ju kërkuar agjencive qeveritare të përmirësojnë menaxhimin e burimeve dhe të shtojnë vlerën, nëpërmjet rekomandimeve mbi përmirësimin e procedurave dhe operacioneve, zbatimi i të cilave ju garanton institucioneve përgjegjëse, krahas të tjerave shmangien e të metave dhe mangësive të evidentuara.

Ky lloj auditimi, nëpërmjet studimit dhe analizës se si janë planifikuar, përdorur dhe monitoruar burimet për të arritur objektivat e politikave publike, konsiderohet të bëhet një nga kuptimet më efektive të përmirësimit të performancës qeverisëse, si mjet menaxhimi i përparuar dhe gjithnjë dhe më i sofistikuar për t'ju përshtatur problematikave të komuniteteve të ndryshme dhe niveleve të qeverisjes. Megjithëse në vitet e fundit, KLSH ka inkurajuar audituesit që ta konsiderojnë efektivitetin si një element të analizave kudo që të jetë e mundur gjatë auditimit, mbetet thelbësore përmirësimi i aftësive në kryerjen e auditimeve të performancës nëpërmjet qartësimin të aspekteve më të rëndësishme të tyre, ku nuk duhet të mungojnë “dora dhe mendja” e ekspertëve të fushës, shkëmbimi i eksperiencave dhe me kolegë të vendeve të tjera.

Auditimet e mirëfillta të performancës për herë të parë në vendin tonë kanë filluar të kryhen nga KLSH në vitin 2008 me çështjen “Vlerësimi i situatës mjedisore për

ruajtjen e Liqenit të Ohrit”, nën kujdesin e Gjykatës Llogarive të Hollandës, në kuadër të një projekti binjakëzimi. Deri në vitin 2012, auditimet e këtij lloji kanë qenë sipërfaqësore, të pakët në numër, me tema dhe çështje rastësore, të pastrukturuar mirë në dokumentet përkatëse, pa kohën e nevojshme në dispozicion për kryerjen e tyre, audituesit nuk kanë pasur përvojën e duhur, trajnimet në këtë fushë kanë qenë të munguara ose më së shumti të fragmentarizuara etj., arsye të cilat kanë çuar që rezultatet e këtyre auditimeve jo vetëm modeste, por të kenë influenca të padukshme në subjektet e audituara. KLSH, deri në këtë vit ka vazhduar kontrollin tradicional të përputhshmërisë (ligjshmërisë dhe rregullshmërisë) dhe atë financiar, pa konsideruar me përparësi treguesit e efektivitetit, efikasitetit dhe rezultatin ekonomik të entit publik të kontrolluar.

Kryerja e auditimeve të performances nis një stad të ri me ardhjen në krye të KLSH të zotit Bujar Leskaj, i cili që në Projekt-idenë e paraqitur Komisionit për Ekonominë dhe Financat të Kuvendit me 14 dhjetor 2011 ka cilësuar se: KLSH është përpara një sfide të fortë për ta përqendruar punën tek auditimi i performancës, pse ai i shërben vlerësimit të përgjegjshmërisë publike. Në vijim, për realizimin e këtij projekti, në KLSH është ngritur në nivel Departamenti struktura e posaçme për auditimet e performances, si dhe në Strategjinë e zhvillimit 2013-2017 është përcaktuar se përmirësimi i cilësisë dhe shtimi i numrit të auditimeve të performancës përbën një nga sfidat më madhore të KLSH, duke arritur që në vitin 2017 të bëhet një veprimtari e konsoliduar, me një vëllim të katërfishuar të numrit aktual të auditimeve të performancës (të vitit 2012), me një staf të mirë-trajnuar që ka demonstruar aftësi të spikatura në kryerjen e këtij lloji auditimi me ndikim në administratën publike shqiptare, duke përbërë një nga dy aktivitetet me të rëndësishme në gjithë veprimtarinë e institucionit (Objektivi nr. 3 - Përmirësimi i cilësisë dhe shtimi i numrit të auditimeve të performancës).

Temat dhe çështjet e audituara nga viti 2012 e në vijim përfshijnë një hapësirë të gjerë të problemeve sociale dhe të funksionimit të institucioneve publike: që nga ato mjedisore, të shërbimit shëndetësor, infrastrukturës së transportit hekurudhor, të furnizimit me ujë nga ndërmarrjet e ujësjellësve, të cilësisë së shërbimit të arsimit parashkollor dhe deri tek ato të ndarjes administrative. Duhet evidentuar se cilësia e këtyre auditimeve ka ardhur vazhdimisht në rritje, jo vetëm për angazhimin e kapaciteteve më të mira audituese, por dhe për kujdesin e treguar nëpërmjet trajnimeve të vazhdueshme brenda dhe jashtë vendit nga ekspertë të institucioneve homologe me përvojë në këtë fushë auditimi. Mjafton të përmendim se

konkluzionet e arritura me rekomandimet përkatëse nga kryerja e auditimit të performancës “Për ndarjen territoriale administrative tokësore në Republikën e Shqipërisë”, dërguar Këshillit të Ministrave dhe institucioneve të tjera qendrore, janë bërë objekt diskutimi në Komisionin përkatës të Kuvendit, në lidhje me faktorët që duhet të merren në konsideratë në përcaktimin e ndarjes së re administrative si: numri minimal i popullsisë, zhvillimi ekonomik dhe social territorial, niveli i deficitit buxhetor për njësinë vendore, mundësia e riorganizimit të qarqeve në rajone etj. Çështjet e selektuara të auditimeve të performancës që janë në proces si performanca e Televizionit Shqiptar, infrastruktura e shërbimit në Bibliotekën Kombëtare, siguria rrugore dhe performanca e Korporatës Elektroenergjetike Shqiptare, do të jenë një vlerë e shtuar jo vetëm e veprimtarisë audituese të KLSH, në vazhden e arritjeve të viteve të fundit, por në të njëjtën kohë do të jetë një pikë referimi e vlerësimit të taksapaguesve për mënyrën se si shpenzohen paratë publike, si dhe mbi cilësinë dhe kohën e shërbimit të zyrtarëve të administratës shtetërore.